

Tartalom

A Tóratanulás kiemel ebből a világból 3

Miért más érzés a Tóráť tanulni mint bármilyen más, érdekes és értékes könyvet olvasni?

Sivát háMinim – az öröm hét fajtája 5

Rendszer és logika a Tóra által megadott gyümölcsök és gabonafajták listájában

Kedosim és Emor hetiszakasz – Neciv magyarázatai alapján 6

Csodás és természetes Gondviselés

Efráim és Menáse – miért cserélte meg Jákob a kezeit?

A világi és a vallási vezetés kiegészíti egymást

A rabbi ne legyen „közösségszervező”

Talmudi vita a színkenyér és tömjén elrendezéséről

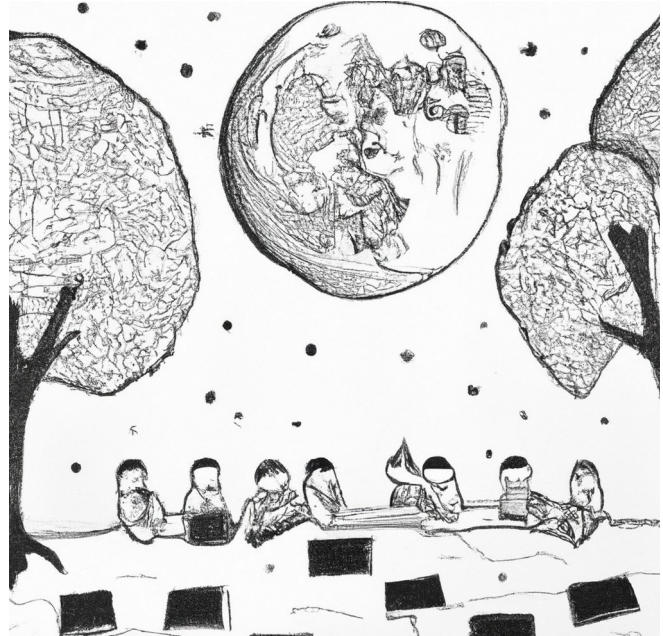
Impresszum

Az *omek* szó jelentése: *mélység*. Az *orti.hu* célja a hagyományos zsidó értékek, autentikus tórai tanítások megjelenítése közérthető, modern formában. Elgondolkodtató, inspiráló, a tórai és rabbinikus irodalomból építkező témák, üzenetek, napjaink számára.

Írta és szerkesztette: Szántó-Várnagy Binjomin, a Bét Jehuda közösség rabbija (Budapest, 1084 Scheiber Sándor utca 2.).

Megjelenik 100 példányban.

Kapcsolat, feliratkozás, jó tanácsok vagy önkéntes segítség felajánlása: ortimagazin@gmail.com.

Köszöntő

Kedves Olvasó,

Már csak alig néhányat kell aludnunk, és újra itt van Sávuoť ünnepe, amikor a Tóraadását oly sok helyen – így a mi közösségünkben is – éjszakába nyúló, gyakran egészen hajnalig tartó, maratoni Tóratanulással ünnepeljük meg.

Felmerül a kérdés: vajon akkor is érdemes az embernek részt venni ebben a szokásban – mely egyébként egyáltalán nem halachikus kötelezettség –, ha összességében emiatt kevesebbet tanul?

Vagyis ha az éjszakai tanulás után másnap sokáig alszik, és az így kieső órák száma meghaladja a tanulással nyert órák számát, akkor is vegyen részt?

Egy számomra elgondolkodtató vélemény szerint: igen. A megoldás az, hogy ha hosszútávon akarunk gondolkodni, akkor nem elég csak a következő napig ellátnunk. A Sávuoit éjszakai Tóratanulás élménye olyan meghatározó benyomást tehet az emberre, melyből még akár hónapokig új erőt meríthet, minden napjához.

A Cházon Is (Ávráhám Jesájá Karelitz, 1878-1953) írja egy levelében:

„lehetetlenség megérezni a Tóra édességét, hacsak az ember nem tanul szorgalmasan 3 vagy 4 órán keresztül, megszakítás nélkül. Enélkül elképzelni sem lehetséges.

És mennyivel inkább, ha 5 órát tanul. Hogyan lehetséges az, hogy valaki, aki ezt meg tudja tenni, mégis megszakítja a tanulását, és ezáltal ezt az óriási örömet elveszíti? Ez ahhoz hasonlít, amikor valaki leveszi a gázlángról a lábost mielőtt felforr, és lehűti, majd újra visszateszi.

6 óra tanulás után elfelejti az egész világot és minden gondját, és csak a szellemi dolgokhoz érez kapcsolódást.

7 óra után közel érzi magát a Teremtőhöz. Tökéletesen elválasztódik ennek a világnak az örömeitől, és megtelik örömmel.” (Máásze Is 4)

Nem merem folytatni az idézetet, de az irány érthető.

Mióta otthonról dolgozom, megtanultam a Pomodoro Technika néven elterjedt módszert, amely ennek valahol éppen az ellenkezőjét javasolja. 25 perc intenzív szellemi munka után 5 perc kötelező lazítást ír elő. A rövid pihenő után felfrissül az agy, jobban megy a munka, ráadásul a 25 perces számláló látványa önmagában is képes arra, hogy felpörgesse az embert.

Hogy is van ez? Talán a Tóra területén ne lennének érvényesek az általános pszichológiai szabályok?

A Tóra számunkra mindenképpen különleges, kiemelkedő értéket jelent. Viszont az elménk, amivel a Tórat tanuljuk, ugyanaz az elme, amivel minden mást is csinálunk.

Lehetséges, hogy ha a Tórat is a Pomodoro Technikával tanulnánk, és félóránként megállnánk pihenni, akkor talán hatékonyabbak és sikeresebbek lennénk. Ámde nem ez a tanulás egyetlen célja. Hanem eltalálni a lelkünkben, szívünkben egy olyan pontot, ami mintegy „rezonál”.

Ezzel együtt én azt javaslom, hogy ha Sávuoit éjszakáján valaki mégiscsak belefáradna a Tóratanulásba, akkor igyon egy jó kávé, egyen egy finom süteményt, szívjon egy kis friss levegőt, és vesse magát újult erővel a Tóra tanulmányozásába!

Kívánom mindnyájunknak, hogy ezen az ünnepen is tölthessünk fel új erővel, amiből még sok-sok hónapra keresztül tudunk táplálkozni!

Szántó-Várnagy Binjomin

A Tóratanulás kiemel ebből a világból

A legutóbbi néhány alkalommal elkezdünk gyűjteni az érveket, hogy miért tanuljunk Tórát. Eddig háromról volt már szó korábban: 1. pozitív elfoglaltság, 2. jobb emberek leszünk tőle. Illetve régebben azt is említettük, hogy 3. közelebb hoz az Örökkévalóhoz és saját lelkünk megismeréséhez is.

Folytatjuk a negyedik érvel: **a tudás tengerében meg tudunk merítkezni.** Kiszakadni ebből a világból, és bekerülni a bölcsesség magasabb létezésébe.

„Ha nem lenne a Te Tórád az élvezetem forrása, akkor már elvesztem volna nyomorúságomban.” (Zsoltárok 119:92)

Számos bölcs embertől hallottuk már, hogy életének legnehezebb szakaszain a Tóratanulás volt az, ami átsegítette. Bármi is történik a külvilágban, a Tóratudós valójában a Tórában van.

A második világháború idején a világhírű Mir jesivát sikerült Európából Sánhájba menekíteni. Amikor végül sikerült innen is tovább utazniuk Izrael földjére,

végeláthatatlanul hosszú hajóúton találták magukat a tanítók és tanítványaik. Ezen a hajóúton az egyik tanuló egyszer csak így szólt: Vajon most merre lehetünk?

Mire a jesiva legendás tanítója, Ráv Cháim Smulevitz így felelt: a harmadik fejezetben!

Ez a történet szemlélteti azt a közismert tényt, hogy az ember ott van igazán, ahol a „feje” (lelke, szelleme, szíve) van.

A legnagyobbak Tórája – és az egyszerű embereké

Számos Tóratudósról tudjuk, hogy műtétek során „érzéstelenítőként” használták a Tórát. Csak néhány percet kértek, hogy „belehelyezkedjenek a szugjába”, és amikor készen álltak, jelezték az orvosnak, hogy kezdődhet a műtét.

Legtöbbünk számára mindez persze elképzelhetetlenül távoli. Még távolibbnak érezhetjük Cházon Is (Ávrám Jesájá Karelitz, 1878-1953, Oroszország-Izrael) híres levelét, melyben a megszakítás nélküli Tóratanulásról felemelő és

nélkülözhetetlen (!) hatásait írja le, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 és 10 óra után.

Azonban Salamon király örökérvényű szavai mindannyiunkra érvényesek:

„Az ember bölcsessége megvilágítja az arcát.” (Prédikátor 8:1)

A tanulás, a megértés és a sokféle álláspont megértése a vitán keresztül, világosságot, boldogságot és lelkesedést hoznak az ember szívébe.

Miért más érzés a Tórát tanulni mint bármilyen más, érdekes és értékes könyvet olvasni?

A párban tanulás varázsa

Számos lehetséges válasz közül talán a két legszembeűnőbbet emelném ki: a *tanulótárs* és a *megállások* fogalmát. Ezek adják meg ugyanis a Tóratanulás egyedülálló atmoszféráját, és kicsit elmagyarázzák az elmagyarázhatatlant: hogy hogyan képes a Tóra az embert kiemelni a mindennapok forgatagából.

A Tórát hagyományosan párban tanuljuk (*chevruta*). Persze nem könnyű tanulópart találni, és a Teremtő mentsen meg attól, hogy azért ne tanuljunk, mert nincsen párunk. Különösen akkor, hogy ha egyébként képesek vagyunk az önálló tanulásra is.

Viszont aki megtapasztalta már a páros tanulás erejét, az tudja, hogy zongorázni lehet a különbséget.

Először is: egy jó tanulópart nem hagyja, hogy az ember saját magát becsapja, valami hangzatosnak tűnő, ámde mások számára nem túl meggyőző érveléssel. Saját magunkat a legkönnyebb meggyőzni. Ha még egy kritikus tanulópart, egy teljesen másmilyen perspektívából szemlélődő társat is sikerül, az megerősíti az érvelésünket – és saját megértésünket is.

Ezentúl persze több szem többet lát: a másik segít megérteni azt, amit nekem nehezebb, és ketten együtt észreveszünk olyan részleteket is, amit külön-külön egyikünk sem tudna.

Nem alkalmas a világ bármely könyve arra, hogy párban tanulmányozzuk.

A Tóra mélységét mutatja, hogy a legtöbb ember nem képes belőle egyedül kihozni a benne rejlő információkat. Még akkor sem, ha már sok-sok éves tapasztalata van benne, és egyedül is tudja tanulni – de mégsem ugyanazon a szinten.

Tanulópartunkkal közösen eddig ismeretlen, szellemi világba juthatunk el.

Tórai meditáció – amikor magától megnyílik a lélek

A Tóra másik nagy „fegyvere” az, hogy tanulás közben megállunk. Egyszerű, mégis varázslatosan hatékony módszer.

Akkor állunk meg, amikor érezzük, hogy érzékeny ponthoz értünk. Amikor maguktól megindulnak a gondolatok a fejben. (Ehhez persze egyszer hasznos áttekinteni, gyorsolvasni a teljes tanult szöveget, az elejétől a végéig.)

Olyan érzés, mintha a szent szöveg „ugródeszkává” alakulna, ami segít abban, hogy megmozdítsa, beindítsa a lelkünkben valamit, ami mindeddig aludt.

Ugyan „tanulásnak” nevezzük ezt a folyamatot, de érezzük, hogy ez pontatlan kifejezés. Hiszen a valóságban ilyenkor már nem tanulunk, nem egy leírt információt sajátítunk el, hanem aktívan részt veszünk a fejlesztési folyamatban.

Ez furcsán hangzik, mert mit is lehetne még fejleszteni egy több ezer éves ősi szövegen, amit előttünk már talán több százézer mélyrehatóan tanulmányoztak?

És mégis, a tapasztalat azt mutatja, hogy úgy a Tórába, ahogyan az emberi, csodálatos, egyéni lélekbe különleges energiákat rejtett el (melyeket talán nem lenne túlzás a fizikából ismeretes „magerőkhöz” hasonlítani). Hiszen ha logikus, ha nem, a tény akkor is ez marad: még egy egyszerű, hétköznapi Tóratanulónak is rendszeresen sikerül a Tórából

olyan rétegeket és összefüggéseket felfednie, amik semmilyen korábbi magyarázatban nincsenek leírva.

Sivát háMinim – az öröm hét fajtája

A közelgő Sávuoat nemcsak a Tóraadás ünnepe, hanem az első gyümölcsöké is [bikurim]. Ezért is nevezik Bölcséink más néven úgy, hogy Chág HáBikurim [az első gyümölcsök ünnepe].

Mivel ezeket a gyümölcsöket abból a hétféle fajtából kellett bemutatni, amikkel a Tóra Izrael földjét dicséri (Bikurim 1:3), ezért az alábbiakban lássunk egy régebbi írást erről a témáról!

„Mert Örökkévaló Istened jó országba visz [...] búza, árpa, szőlő, füge, gránátalma országába, olajbogyó és [datolya]méz országába.” (Mózes 5., 8:7-8)

A Tóra Izrael földjét hétféle típusú terméssel dicséri. De vajon miért éppen ez az a hét növény, amik a lehető legalkalmasabb dicséretei a Szentföldnek?

Mit szimbolizálnak ezek a növények?

A hét fajta megfeleltethető a boldogság hétféle megjelenésének. Ez a hétféle öröm a Menórához hasonló módon elrendezhető, mégpedig a Tórában leírt említések sorrendje szerint.

Az elsőként említett fajta (búza) megfeleltethető a Menóra középső, egyedül álló ágához, míg a továbbiak egymással párba állíthatóak, hasonlóan a Menóra külső, páronként egybekapcsolt ágaihoz (a második a harmadikkal, a negyedik az ötödikkel, a hatodik a hetedikkel).

1. Búza: táplálék, megélhetés. Az öröm legalapvetőbb megnyilvánulása a „mindennapi kenyér” (vö. Mislé 30:8), amikor az ember olyan hálát érez, hogy még a legalapvetőbb létfeltételeinek is képes örülni. Ezért ez az öröm felel meg a Menóra talapzatához kapcsolódó, középső ágnek.

2. Árpa: sör, vigadozás, múlandó örömök. A vígasság és a szórakozás szimbóluma.

3. Szőlő: bor, az emelkedett, tiszteletteljes, stabil öröm szimbóluma. Ünnepeinket, jeles napjainkat borral szenteljük meg.

4. Füge: a szellemi örömök édessége, a mély megértés felett érzett sikerélmény. A

magyarázatokban elmélyülő Tóratanulás szimbóluma. A fizikai világban a jó minőségű termékek birtoklása felett érzett örömnak felel meg.

„Még az üresek [kevésbé előkelő zsidók] is tele vannak micvákkel, akárcsak a gránátalma magokkal.” (Szanhedrin 37a, Énekek éneke 4:3 alapján)

5. Gránátalma: a mennyiségek felett érzett örömet szimbolizálja. Míg a füge a minőségi aspektust, a gránátalma a mennyiségi aspektust hangsúlyozza. Megfeleltethető a nagy tudással, sok ismerettel rendelkező Tóratudósnak, vagy a fizikai világban a nagy vagyonnal rendelkező gazdag embernek.

6. Olajbogyó: a tűz, a fény forrása. A lángoló lelkesedés, izgatottság, hevességből eredő öröm szimbóluma.

„Az igaz ember virágozik, mint a datolyapálma.” (Zsoltárok 92:13)

7. Datolya: a hagyomány az igaz embert a pálmafához hasonlítja, mert nagy és stabil. Cselekedetei,

tulajdonságai és tudása legteljesebb érzésének felel teszik naggyá. Az öröm

meg, a **teljesség feletti örömnek.**

Az utolsó hat fajtát az alábbi táblázatban foglalhatjuk össze:

	Érzelem	Tanulás	Növekedés
rövidtávú	2. Árpasör / vigasság	4. Fügeédesség / minőség	6. Olajbogyófény, tűz / lelkesedés
hosszútávú	3. Szőlőbor / ünnepélyesség	5. Gránátalma magvak / mennyiség	7. Datolyapálma / igaz ember, beteljesedés

HETISZAKASZ

Bemidbár hetiszakasz – Neciv magyarázatai alapján

A mostani hetiszakasszal új könyv kezdődik. Az első téma a népszámlálás, majd a pusztában vonuló törzsek rendjének leírása. Egy különleges alakzatban haladt a tábor, melynek közepén a pusztai Szentély, körös-körül pedig a 12 törzs és zászlajai haladtak.

Utána a lévíták témája következik, akiket a Teremtő különválaszt a nép többi részétől, és sok szempontból saját „népszámlálást” kapnak, melyben egyben a feladataikat is megkapják az egyes lévita családok. Ez a folyamat azonban már átnyúlik a következő hetiszakaszba.

Miért éppen a népszámlálás a legérdekesebb témája a könyvnek?

Mint minden tórai könyvnek, úgy a most megkezdett negyedik könyvnek is egyaránt van hagyományos héber (*Bemidbár*) és a latin Bibliából jól ismert neve (*Numeri*). Azt azonban már kevesebben tudják, hogy a latin címadás nem keresztény papoktól származik, hanem a talmudi bölcsektől (a második könyv talán az egyetlen kivétel ez alól).

A *Numeri* latin megnevezésnek megfelelő *Chumás Hápikudim* [számlálások könyve] kifejezést a Talmud több helyen is említi (pl. Szotá 36b, 40b, 41a).

Maga a *pikudim* kifejezés egyébként nem is csak pusztán számolást jelent, hanem megemlékezést (ld. Mózes 4., 27:16), számadást (ld. Mózes 2., 38:21), népszámlálást (itt). És valóban, ebben a könyvben szerepel két népszámlálás is: az elején és a közepén.

Azonban számos más jelentős esemény is van ebben a könyvben. Egyéb fontos témák még maga a vonulás, vándorlás és az azt kísérő nehézségek, konfliktusok, vagy a honfoglalás kezdő eseményei.

Akkor hogyan éppen az ezekhez képest látszólag kevésbé fordulatos, inkább technikai részlet, a népszámlálás az, amit a bölcsek kiemelnek?

Átmenet kétféle gondviselés között: csodás és természetes

A Neciv megválaszolja ezt a kérdést. Ehhez felhasználja az egyik átfogó elméletét, melyet számtalan alkalommal, különféle megvilágításból is kifejt: a Gondviselés [hásgáchá] témáját.

„És elválasztotta az Örökkévaló a világosságot a sötétségtől – ez a Bemidbár könyve, ami elválasztja az Egyiptomból kivonulókat a Szentföldre bevonulóktól.”

(Berésit Rábá 3:5, Mózes 1., 1:4 alapján)

Ez egyben a legnagyobb jelentőségű fordulat, ami ebben a könyvben megtörténik. A kivonuló nép fő jellemzője az állandó Gondviselés csodája, míg a bevonulóké a természetes Gondviselés.

Persze ez utóbbi sem jelenti azt, hogy a Teremtő a népet mintegy „magára hagyja”. Hanem azt, hogy most kell megtanulniuk, hogy a vándorlás során megismert Gondviselés hogyan illeszkedik bele és válik a mindennapok szerves részévé.

Mindezzel együtt, a „világosság” és „sötétség”

fogalmak megfeleltetése érthetővé válik, hiszen amikor a Teremtő csodás természetét megtapasztalhatjuk, az valóban ahhoz hasonlít, mint amikor a világosságban járunk, és nem a sötétségben.

Mi a kétféle népszámlálás jelentősége ebből a szempontból?

Egy lenyűgöző sivatagi látvány – a törzsek felvonulási rendje

Megtévesztő lehet, hogy minden népszámlálás kapcsán gyakran ismétlődő kifejezés, hogy a „háborúba kivonuló” (Mózes 4., 1:3), azaz hadköteles, 20 évnél idősebb férfiak kerülnek számolásra. Ebből azt hihetnénk, hogy minden népszámlálás célja a haderő megszervezése, a készülés a háborúra.

Ezzel szemben a Neciv magyarázata szerint az első népszámlálás célja: a Teremtő Jelenlétének [Sechiná] fogadása.

A Neciv hasonlatában a Teremtő a Király, aki a népéhez megérkezik, és velük együtt vonul végig a pusztában. Ezt az érkezést – csakúgy, mint bármilyen jelentős vezető látogatását

az országba – természetesen komoly előkészületeknek kell megelőzniük.

Különleges látványt nyújtott az, ahogyan ez az óriási néptömeg rendezett formában a sivatagon keresztülhaladt.

Középen az utazó Szentély, benne a Frigyláda és körül a léviták törzsei. A 12 törzs (akárcsak az óra számlapján a 12 szám), a 4 égtáj irányába, hármas csoportokba rendeződve.

Csak oda jön a Sechiná, ahol rend van

Ez illik a Király méltóságához, hogy rendezett, előkelő és komoly benyomást keltő kíséretet kapjon. Ehhez kellett a népszámlálás.

Sőt, talán még azt is megkockáztathatjuk (noha ezt a Neciv nem írja), hogy éppen az elrendezés kialakításához volt szükség a törzsenkénti népszámlálásra.

A legelöl haladó törzhármas volt a legnépesebb mind közül. A bal oldalon (nyugaton) haladó hármasban kifejezetten kevesen voltak. Ez talán megfelel annak a kabbalisztikus koncepciónak, hogy „a bal

kéz a gyengébb”, mivel ez felel meg az isteni ítélkezés tulajdonságának, amitől minél kevesebb szigorúságot remélünk. A másik két irányban nagyjából átlagos volt az összlétszám.

Így az első népszámlálás valóban kötődik az Isteni Gondviselés csodálatos voltához, azzal szoros összefüggésben van. Hasonlóan, a második népszámlálás valóban a honfoglaló háborút készítette elő, ami éppen a Gondviselés „természetes” aspektusát hangsúlyozza.

Hogyan lesz a 14 törzsből 12?

Különleges a szerepe mindkét népszámlálásban a két testvérnek, Efráimnak és Menásének, akik szokatlan módon kerültek be a 12 törzs közé.

Jákob áldotta meg élete vége felé legkedvesebb fiának, Józsefnek a két fiát (vagyis az ő két unokáját) azzal, hogy mostantól rendelkezzenek ők is ugyanazokkal a jogokkal, mint bármelyik nagybátyjuk:

„És most, két fiad, akik születtek neked Egyiptom földjén, amíg megjöttem hozzád Egyiptomba – az enyémeim ők. Efráim és Menáse, mint

Reuvén és Simon, legyenek az enyémeim.” (Mózes 1., 48:5)

Igaz, hogy Jákobnak 12 fia volt, és ezzel a fordulattal a szám 14-re növekedne, viszont József ettől a ponttól kezdve elveszíti önálló „törzsi jellegét”, és két külön törzsként él tovább. Ezentúl Lévi sem számít bele a törzsekbe, ahogyan ez a mostani hetiszakaszból kiderül, mivel őket az Örökkévaló számítja – mintegy – a sajátjának:

„Azonban Lévi törzsét ne számold meg, és fejeiket ne emeld fel Izrael fiai közé. Hanem te számítsd a levitákat a Tanúság Sátrához, és minden eszközéhez [...]” (Mózes 4., 1:48-49)

Efráim és Menáse azonban teljes jogú törzsként szerepelnek a 12 törzs listájában.

Jobb kéz, jobb láb – Efráim és Menáse áldása

A Neciv rámutat, hogy mind az első, mind a második népszámlálásban kiemelt szerephez jutnak. Az ennek mélyén rejlő elvet pedig már abból megérthetjük, ahogyan Jákob annak idején, sok-sok évvel ezelőtt unokákból fiaivá emelte őket:

„És kinyújtotta Izrael az ő jobbját, és rátette Efráim fejére – noha ő volt a fiatalabb – és balját Menáse fejére. Bölcsen bánt a kezeivel, mivel Menáse az elsőszülött.” (Mózes 1., 48:14)

Nagyon rejtélyes az utolsó mondat: ugyan mi is lehetett a „bölcsen bánás” abban, hogy Jákob felcserélte kezeit? És hogyan indokolja ezt meg az, hogy Menáse volt az elsőszülött?

A Neciv megmagyarázza, hogy nem pusztán annyi volt ennek a kézmozdulatnak a célja, hogy Efráimra kerüljön a jobb kéz. Ezt ugyanis úgy is elérhette volna Jákob, ha megkéri őt, hogy jöjjön a jobb kezéhez, Menáse pedig a balhoz.

Nemcsak az volt a fontos, hogy Efráim fején legyen a jobb kéz, hanem az is, hogy Menáse álljon a jobb láb mellett.

A kéz és a láb áldásos ereje

A kéz és a láb ugyanis szimbolikus erővel bír. A kéz reprezentálja a fejet és a tudatot, hiszen az hajtja végre a gondolatokat. A láb pedig a test haladásának a jelképe.

Ezért Efráim kapja a szellem áldását, mivel ő az, aki a szellem erejében a nagyobb. Menáse szerepe pedig az, hogy ő a „világi vezető”, az igazi elsőszülött, aki a haladás irányát kijelöli.

Ez azt is megmagyarázza, hogy mit takar a Tóra rejtélyes magyarázata: „Bölcsen bánt a kezeivel, mivel Menáse volt az elsőszülött.”

Mivel Menáse elsőszülött volt, és

az elsőszülöttek különleges ereje az evilági vezetésben rejlik,

ezért Jákobnak bölcsen kellett bánnia a kezeivel, vagyis nem tehetette meg, hogy a gyerekeket fordított sorrendben állítja maga mellé. Hanem meg kellett oldania, hogy Menáse igenis úgy kapja meg az áldását, hogy közben a jobb lába mellett áll.

A két testvér szerepe a kétféle vezetés során

Fent említettük, hogy a most megkezdett Bemidbár könyv különlegessége, hogy elválasztás a „fény” és a „sötétség”, azaz 1. a nyilvánvaló csodákkal történő isteni vezetés és 2. a

természet rendjén keresztül megvalósuló gondviselés között.

Ennek ismeretében észrevehetjük, hogy az előbbiben Efráim, míg az utóbbiban Menáse szerepe a kiemelkedő. A „fény” vezetésében Efráim intellektuális képessége a fontos, míg a „sötétség” (vagy természet) vezetése idején Menáse gyakorlatiassága.

Mindez tükröződik abban is, ahogyan a Tóra a kétféle népszámlálást leírja.

Az első alkalommal szerepel a négyféle égtájnak megfelelő négyféle „zászló”, melyekben 3-3 törzs áll minden irányba.

Egy ilyen hármason belül egy törzs van, ami a vezető szerepet (magát a zászlót) megkapja, és a másik két törzs mintegy alárendelt szerepbe kerül. Efráim és Menáse ebben a beosztásban egybekerül Benjámin törzsével, és természetesen Efráim az, aki a zászlót elsőként viszi.

A leírás szövege azonban különbözik a másik három égtáj leírásától. Az összes többi esetben az alárendelt törzseket a Tóra azzal a fordulattal vezeti be, hogy „*akik mellette táboroztak*”

[*veháchonim áláv*] (Mózes 4., 2:5). Menáse esetében azonban a neve is kiírva szerepel: „és *mellette Menáse törzse*” [*veáláv máté Menáse*] (Mózes 4., 2:20).

Áláv – Menáse egyaránt állt Efráim „mellett” és „felett”

Ez a szövegi eltérés nemcsak Menáse jelentőségét hivatott erősíteni, hanem egyfajta állandó szimbiózist is leír: a pusztai vándorlásban, ahol Efráim tulajdonsága dominál, Menáse természetes vezetése támogató erőként jelenik meg, amikor csak szükség van rá.

Nekünk magyarul beszélőként nehezünkre eshet megérteni, hogy mi lehet az oka annak, hogy a Tóra ezen a ponton az „*áláv*” szót, ami általában azt jelenti, hogy „*felette*”, ezúttal arra használja, hogy „*mellette*”?

Már az is furcsa, hogy ugyanaz a szó kétfélet tud jelenteni (miközben tudjuk, hogy létezik a héberben külön szó, ami a „*mellette*” jelentéssel bír: „*ál jád*”).

A Neciv megmagyarázza, hogy amikor a tórai szövegben keveredik egy szó-

ban két jelentés, ott mindkét értelem szándékos.

Hiszen itt Efráim és Menáse valóban egymás mellett vonultak, fizikai értelemben, de az, hogy melyikőjük jutott domináns szerephez (azaz: melyik volt „feljebb”, illetve melyik „támaszkodott” a másikra), az attól függ, hogy éppen melyik „üzemmódban” vezette a Teremtő a népet.

A pusztai vándorlás során Efráim dominált, a bevonulás során és után pedig Menáse – de a kiegészítő, támogató testvér erejére mindkettőnek szüksége volt.

Az egészséges szimbiózis látásmódja

Mindebből persze saját életünkre nézve is fontos tanulságot vonhatunk le. A szellemi és fizikai vezetés ideális esetben szimbiózisban működhetnek.

Akár szellemi, akár fizikai beállítottságú emberek vagyunk, mindenféleképpen jó okunk van tisztelni, becsülni, és igényelni a kiegészítő párunk személyiségét és segítségét.

Megszokott dolog például az, hogy megvetően beszélünk mások pénz és hatalom iránti vágyáról. Igaz, hogy ezek valóban nem a legnemesebb érzelmek, és súlyos problémákat tudnak okozni, ha nem jó helyre kerülnek.

Viszont az is igaz, hogy ez az Örökkévaló által emberbe ültetett mély érzés az, ami bizonyos értelemben segíti a társadalmunkat egészségesen működni. Ha ugyanis ez nem lenne, akkor a teljesen spirituális emberek vajon hogyan lennének képesek a világ adminisztratív döntéseinek a kezelésére?

„Ne lakjál olyan városban, melynek vezetői Tóratudósok.” (Peszáchim 112a)

Ezt az elsőre meghökkentő tanácsot adja a Talmudban Rabbi Akiva saját fiának, annak ellenére, hogy mindketten Tóratudósok. Tóratudósnak lenni óriási dolog – de a világi dolgok kezelése egy egészen más ügy.

A rabbi ne legyen „közösségszervező” – az Áruch HáSulchán¹ szerint

Az érme másik oldalát találtam meg nemrég az Áruch HáSulchán című könyv szerzőjének életrajzában.

Ő azt vallotta, hogy egy rabbi legyen rabbi: tanítson, hozzon vallási döntéseket, figyeljen oda a közössége és tagjai lelkiállapotára, a más, közösségszervezés-jellegű ügyekbe viszont ne folyjon bele. Ez egy másik szakma, amit a saját művelőire kellene bízni.

Ha a rabbi a közösséget szervezi, akkor az ő munkáját ki fogja elvégezni?

Efráim dominanciája tehát kitűnik az első népszámlálás alkalmával, viszont Menáse szerepe is megmarad. A második népszámlálásra ez megfordul: ott a Tóra Menáse törzsét számlálja Efráim törzse előtt (*ld. Mózes 4., 26:29-35*).

A Neciv fenti, átfogó elmélete alapján ez érthető, hiszen a második népszámlálás már az „új világrénd” része, melyben az Örökkévaló nem csodákkal,

1 Többkötetes halachikus [törvénykező] mű, melynek szerzője Jechiél Michel Epstein (1829-1908), aki egyébként a Neciv jóbarátja és sógora is volt egyben.

hanem a természet rendjén keresztül vezeti a népét. Ezért itt a „világi vezető” Menáse hangsúlya megerősödik Efráiméval szemben.

Színkenyér és tömjén: mellette vagy felette?

A Neciv saját fiát, Cháim Berlin rabbit idézi, aki saját jogán is jelentős autoritás és Tóratudós volt. Ő tovább magyarázta a fent említett nyelvtani anomáliát az „áláv” szó kapcsán, mely elsősorban „felette”, másodsorban „mellette” jelentést hordoz.

Apjának értelmezését felhasználva megmagyaráz egy igen inspiráló misnai vitát a színkenyér és tömjén elhelyezésének törvényéről.

„És vegyél finomlisztet, és süss belőle 12 kenyeret [...] és helyezd el azokat két oszlopba, hatot egy oszlopba [...] és tegyél rá tiszta tömjént.” (Mózes 3., 24:4-6)

Eszerint két oszlopnyi színkenyér volt a Szentélyben lévő asztalon. Mindkét oszlop 6-6 kenyérből állt. Bölcseinknek szóbeli hagyománya volt arról, hogy az asztal szélessége 12 tefách [ököl] szélességű volt, míg a kenyerek 5-5 tefách szé-

lességűek. Így kimaradt középen 2 tefách.

Aba Saul furcsa asszociációja

Vitát találunk azonban ennek a kimaradt 2 tefáchnak a szerepéről:

„[A Bölcsek szerint] középen szabad hely volt, hogy a levegő járhasson közöttük. Aba Saul mondja: oda tették a tömjénnel teli kanalakat, amik a színkenyérhez kellett-

Ezt mondták neki: nemde írva van: tegyél rá tiszta tömjént? Azt mondta nekik: nemde írva van: és felette [áláv] Menáse törzse.” (Menáhot 11:5)

Aba Saul szerint csak azért, mert a Tóra azt írja, hogy a tömjént a színkenyér tetejére kell tenni, ezt még nem muszáj szó szerint venni. Ő ugyanis a két oszlopnyi színkenyér közé akarta helyezni a tömjént (vagyis melljük), nem pedig a kenyér-torony tetejére.

Bizonyítékként pedig, hogy ezt megteheti, éppen az általunk fentebb elemzett mondatot hozta, hiszen abban egészen nyilvánvaló, hogy Menáse törzse nem állt Efráim törzse felett fizikailag. Hanem csupán az

„áláv” szó másodlagos értelmének a használatáról van szó.

Ugyanúgy, ahogy az Efráim-Menáse-viszonylatban azt jelenti, hogy „mellett”, éppúgy a színkenyér-tömjén esetén is ez a helyes értelmezés.

A tömjén segíti a kenyeret, ahogyan Menáse Efráimot

A Toszfot Jom Tov (Jom Tov Lipmann Heller, 1579-1654), a Misna szövegének egyik klasszikus magyarázója kérdezi: miért kellett Aba Saulnak ilyen messzire mennie, egészen Menáse törzséig, hogy ezt az elméletét bebizonyíthassa? Hiszen a Tóra már előtte is több ízben használta az összes többi törzs kapcsán ugyanezt a szót (szintén „mellette” értelemben)!

A Toszfot Jom Tov válasza technikai jellegű: a korábbi kifejezések nem annyira erős bizonyítékok, hiszen ott szerepel egy további szó (veháchonim = aki táborozik), és erre a Bölcsek azt felelhetnék Aba Saulnak, hogy az „áláv” szó továbbra is csak akkor hordozhat másodlagos jelentést, ha van egy erre utaló szó mellette –

viszont a színkenyér esetében ilyen nincs.

Cháim Berlin rabbi azonban, a Neciv fia, azt mondja, hogy

különbség van aközött, ahogyan Menáse törzse táborozott Efráim törzse mellett, és aközött, ahogyan a többi törzs táborozott az adott irány „zászlóvivő törzse” mellett.

Amikor minden más törzsre írja a Tóra, hogy „*mellette táboroztak*” [*veháchonim áláv*] (ld. Mózes 4., 2:5), az azt jelenti, hogy hozzá közel voltak, és csatlakoztak, mintegy eggyé váltak.

Innen persze nem hozhatott Aba Saul bizonyítékot, hiszen a tömjénnél nem lehetséges az, hogy csatlakozzon a kenyerek oszlopához (mivel egészen más a jellege – ellentétben

Izrael törzseivel, akik hasonlóak egymáshoz).

Menáse és Efráim törzsének viszonya azonban tökéletes hasonlat, hiszen ott – mint fentebb megmagyaráztuk – egyik a másik segítette, kiegészítette. A tömjének is fontos szerepe van a színkenyér számára, hiszen ha a tömjén nincsen elfüstölve, akkor a kenyér fogyasztása is tilos (*Menáchet 11:8*).